

ARAPÇANIN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE YAZINSAL METİN TÜRLERİ: FABL (*)

Senem SOYER (**)

Öz

Yabancı dil öğretimi alanında her geçen gün yenilikler yaşanmaktadır. Bu yenilikler, ders içeriklerinin güncellenip düzenlenmesi, hedeflere göre farklılık gösteren ve değişen dil öğretim yöntemleri ile kullanılan araç-gereç bakımından kendini göstermektedir. İçerik olarak gözlemlenen değişikliklerden biri de ders kitaplarında yer alan yapay metinlerin yerini yazınsal türlere bırakmasıdır. Edebiyatın, yabancı dil öğretiminde, bir eğitim aracı olarak önemi ve gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Edebî ürünler, yabancı dil öğretiminde hedef dili ve kültürü ilk elden öğrenme hususunda eşsiz kaynaklardır. Yabancı dil öğretiminde toplumlar ve kültürler arasında bir aktarım aracı olması nedeniyle yazınsal metinler, hedef dili ve kültürünü öğrenmede en temel kaynak konumundadırlar.

Bu çalışmanın odağını Arap edebiyatının temel kaynaklarından biri olan Kelîle ve Dimne oluşturmaktadır. Bu eserin edebî bir materyal olarak Arapçanın yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilirliği incelenecektir. Eserin aslı Sanskritçedir ve Abbasiler döneminde Abdullah İbn-i Mukaffa' (142/759) tarafından çevirisi yapılarak Arap edebiyatına kazandırılmıştır. Politika, ahlak ve devlet idaresi gibi konularda birbirinden farklı metinler içermektedir. Ayrıca, dilin kullanımı bakımından da Arapçanın en iyi örneklerinden biri sayılmaktadır. Yazılı kültürün aktarılmasında önemli bir yer tutan bu eser fabl türünde yazılmıştır. Fabl, hayvanların konuşturulması ile okuyucuya bir ders vermeyi amaçlayan masalsi didaktik eserlerdir. Yabancı dil öğretiminde kullanılan fabllar, hedef dilin günlük kullanımlarına örnekler vermesi, dilin kültürünü yansıtmayı ve kısa hikâyeler olması bakımından bir materyal özelliği taşımaktadır.

Bu çalışmada literatür taraması yapılmıştır. Yabancı dil öğretiminde roman, hikâye, şiir, tiyatro gibi türlerin yanı sıra fablların da öğretim sürecinde öğrenciye olumlu katkılar yaptığı sonucu elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Yabancı Dil Öğretimi, Arap Dili, Arap Edebiyatı, Kelîle ve Dimne, Fabl.*

*) Bu çalışma 20-23 Nisan 2017 tarihlerinde İtalya-Roma'da düzenlenen III. Uluslararası Dil Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumunda "Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretiminde Fabl Türü" başlığıyla sözlü olarak sunulan bildirinin geliştirilmiş halidir.

**) Yrd. Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Müt.-Terc. (Arapça) ABD (e-posta: senemsoyer@gmail.com). ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-3129-1432>

Types of Literature Texts That Can Be Used in Learning Arabic as A Foreign Language: Fable

Abstract

New methods are being discovered every day in the field of foreign language teaching. These methods manifest themselves in terms of updating and editing course content, and tools that used with varying language teaching methods which differ according to the targets. One of the changes observed in the context is that the artificial texts in the textbooks leave their place to the literary genres. The importance and necessity of literature as an educational tool, especially in foreign language teaching, is an indisputable fact. Literary products, even if sometimes neglected, are the unique sources of learning target language and culture from first-hand.

In this study, we will examine the usefulness of Kelile and Dimne, one of the important sources of Arabic literature, as a literary material in teaching Arabic as a foreign language. This work, which was originally written in Sanskrit and translated into Arabic by Abdullah Ibn Mukaffa' (142/759) during the time of Abbasids, contains different texts such as politics, morality and state administration. This work has also been one of the best examples of Arabic in terms of language usage. This work, which holds an important place in the transmission of written culture, is written in form of fable. Fable is a story-like didactic work which, aims to teach readers a lesson by making animals talk. Fables used in foreign language teaching can be used for giving examples of daily language, reflecting the target language's culture and as short stories.

In this study, literature scanning method was used. As a result, we conclude that fables also made a positive contribution to the students in the teaching process besides novels, stories, poetry and theater.

Keywords: Foreign Language Teaching, Arabic Language, Arabic Literature, Kelile and Dimne, Fable.

Giriş: Yazınsal Metinler ve Yabancı Dil Öğretimi

Yazınsal metinler bir topluma ve dile ait ürünlerdir. O toplumun, dilin karakteristik ve kültürel özelliklerini barındıran bu eserler yabancı dil öğretiminde başvuru kaynaklarıdır. Yazınsal metinlerin bir başka özelliği de anlamsal ve estetik kodlardan örülü olmalarıdır. Anlamsal kod metinlerin dilbilgisel açıdan anlaşılmasını; estetik kod ise biçim ve içerik bakımından sanatsal düzeyde iletişimi sağlamaktadır. Metni okuma süreciyle anlamsal kod çözümlenirken simgesel anlatımları yorumlama ve anlamlandırma ile da estetik kod çözümlenmektedir (Can, 2009, s.33).

Bu özelliklere sahip eserler ile edebiyat toplumun sanatsal yönünü yansıtmaktadır. Dolayısıyla farklı bir kültürü tanımada yazınsal metinler ilk başvuru kaynaklarıdır. *“Edebi metinler bir anlamda geniş bir özgün metin yelpazesi olarak da değerlendirilebilir. Eğitsel amaç gütmeyen okuyucuya gerçek iletişim ortamları sunan, her seviyeye hitap*

edecek şekilde örneği bulunabilecek edebi metinler öğrenciye zengin bir kaynak sunar. Bu kaynak sözcük bilgisi ediniminden, sözcük ve cümle yapılarının otomatik kazanımına kadar, geniş çaplı bir dilbilgisi çalışma alanından, güzel yazma, aktif okuma ve iletişim durumlarında karşılaşılabilecek diyalog üretmeye kadar birçok beceri sahasına kapı açar” (Ermağan ve Şavlı, 2015, s.887). Bu sayede, öğrencide dersin hedefleri doğrultusunda kazanımların ezbere değil kavrama, analiz, yorumlama yoluyla geliştiği gözlemlenecektir. Bu çerçevede yazınsal metin türlerini yabancı dil öğretiminde kullanmak etkili bir yöntem olarak kabul edilmektedir.

Arapçanın ikinci yabancı dil olarak öğretilmesi ülkemizde uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Evrensel düzeyde yabancı dil öğretiminde yaşanan gelişmeler sonucunda bu dilin öğretimi daha modern yöntemler kullanılarak yapılmaya başlanmıştır. Medni'nin belirttiği gibi; yabancı dil öğretimi genel itibarıyla sözcük bilgisi, belirli dil yapı ve kalıpları, seslerin öğretimi gibi bilgilerin öğrenciye verilmesi olarak tanımlanmıştır. Günümüzde yabancı dil öğretiminde öğretmen odaklı yaklaşımdan öğrenci merkezli bir yaklaşıma doğru değişim yaşanmaktadır. Yabancı dil öğrenmek artık sadece dilbilgisel açıdan bilgi sahibi olmak değil, hedef dilde iletişim kurabilmektir (Medni, 2010, s.4-5).

Son yıllarda yabancı dil öğretim yöntemlerinden biri olarak benimsenen kültürlerarası yaklaşım, odağına derste edebî metinlerin kullanılmasını almaktadır. Bu düşünceye göre edebî metinler dil becerilerini geliştirmenin yanı sıra öğrenciye, öğrendiği dilin kültürünü de tanıma fırsatı verir. Yabancı dil derslerinde edebî metinleri kullanmak; edebiyatın kurgusallığı sayesinde okur ile metinlerin doğal bir iletişim içine girmelerini sağlamaktadır. Ayrıca ders kitabı metinlerinden daha fazla motive edici oldukları ileri sürülmektedir (Ünal, 2005, s.205). Bu çalışmanın odağını oluşturan Kelîle ve Dimne'den, incelenmek üzere “Zâhid İle Gelincik” masalı seçilmiştir. Masalda sonunu düşünmeden harekete geçmenin, acele etmenin getireceği olumsuz sonuçlar üzerinde durulmaktadır. Evcilleştirilen ve sahibi için çok değerli olan gelincik, sahibinin bebeğine yaklaşan yılanı öldürüp onu korumuştur. Ne var ki, gelinciğin ağzını kan içinde gören sahibi, kendisinin çocuğunu öldürdüğünü zannederek onu hemen öldürür ve gerçeği öğrendiğinde ise pişman olmak sonucu değiştirmeyecektir. Kelîle ve Dimne, çeviri eser olmasına rağmen Arapçanın en iyi örneklerinden biri sayılmaktadır.

Yazınsal metinler, bir mesaj iletmek üzere kaleme alınmışlardır. Okurdan bu mesajı algılaması, yorumlaması, yazarın metni ördüğü kodları ve içeriği çözümlemesi beklenmektedir. Bu tür metinleri yabancı dil derslerinde materyal olarak kullanmak, öğrencinin kendi dili ve kültürü dışında yazılmış bir metni doğru anlaması bakımından önemlidir (Ünal, 2005, s.205). Bir kurgu içerisinde anadil kullanıcısı tarafından üretilmiş eserler bütüncül öğrenmeye imkân tanıyacaktır. Bu sayede öğrenci dilin doğal akışı içinde kullanım farklılıkları ile karşılaşacaktır.

Edebî bir tür olarak fabl, yabancı dil eğitiminde araşsal bir rol üstlenmektedir. Eğitici özellikleri açısından ele alındığında uzun bir tarihsel süreçle birlikte geçmişin izlerini günümüze taşıması estetik değerini ortaya çıkarmaktadır (Karagöz, 2015, s.355).

Yabancı dil eğitiminde fabl türünün kullanıldığı bilinmektedir. Bir eğitim öğretim aracı olarak fabl, anadil olarak Türkçenin ve yabancı dil olarak Almanca ve Fransızca gibi dillerin öğretiminde kullanılmaktadır. Bu konuda, Tepebaşılı (2016) “Yabancı Dil Öğretiminde Fabl” çalışmasında fablların dil öğrenimi açısından öne çıkan özelliklerine ve amaçlarına değinmiştir. Karagöz (2015) “Fablların Pedagojik Karakteristiği Üzerine Bir Analiz” isimli makalesinde La Fontaine fabllarını eğitimsel açıdan incelemiştir. Dervişcemaloğlu (2014) “Ortaokul Düzeyinde Bir Fabl İnceleme Örneği” adlı çalışmada fabl, “yazarı sorgulama” yaklaşımına göre analiz edilmiştir. Bu yaklaşım fabldaki fikirleri olduğu gibi kabul etmek yerine öğrencileri sorgulamaya ve örtük anlamları keşfetmeye yöneliktir. Aygün (2013) “La Fable En Tant Qu’un Genre Litteraire Et L’Analyse De Fable (Edebi Bir Tür Olarak Fabl ve Fabl Analizi)” isimli makalesinde çocukların eğlenerek öğrenmesi sürecinde fabl türünün önemine değinmektedir. Öztürk (2012) “Ezop, Kelile ve Dimne, Mevlâna ve La Fontaine’in Hayvan Hikâyelerinde Kısa Hikâyecilik Anlayışı ve Yorumları” adlı çalışmasında hayvan hikâyelerinde yazar ve düşünürlerin kısa hikâyecilik anlayışlarını şekil, üslup, içerik, amaç ve yorum bakımlarından benzerlik ve farklılıklar odağında karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Erdal ve Gökmen (2010) “Çocuklara Verdiği Dersler Açısından La Fontaine’in Masalları” adlı makalesinde La Fontaine fabllarını çocuklara verdiği ahlaki dersler açısından ele almıştır. Aslan, Maden ve Durukan’ın (2010) “Çoklu Ortam Aktiviteleriyle Metin Öğretimine Bir Model (Fabl Örneği)” makalesinde teknoloji ile desteklenmiş öğrenme etkinliklerinden bahsedilmektedir. Zengin (2010) “Hayvan Masallarının Türkçe Eğitiminde Atasözü Öğrenimine Katkısı” çalışmasında atasözü öğretiminde hayvan masallarının Türkçe öğretimine katkısını irdelemiştir. Tepebaşılı (2007) “Fabl İle Eğitim” adlı kitabında kuramsal bir inceleme yapmıştır. Yıldırım ve Darancık (2007) “Yabancı Dil Eğitiminde Fabl” isimli makalede “eylemsel ve üretimsel yazın üretim yöntemi” bağlamında fabl türünün özelliklerini ele almışlardır. Ungan (2006) “Fabl Türünün Çocuk Edebiyatındaki Yeri ve Günümüzde Bu Türden Yararlanma Olanakları” makalesinde çocukların eğitilmesi, eğlendirilmesi ve alternatif aktiviteler oluşturulması için fabl türünden yararlanılması gerektiğini irdelemektedir. Bakırcı (2004) “Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerine İnceleme” isimli doktora tezinde hayvan masallarını ülkelere göre tasnif etmiş, yazılı ve sözlü kaynaklarına değinmiştir. Pançatantra, Kelile ve Dimne, Ezop ve La Fontaine’deki ortak masallara değinmiştir. Hayvan masalları hakkındaki bu çok kapsamlı çalışmada Türk dünyası masalları dil, üslup ve söz sanatları bakımından da incelenmiştir.

Geçmişten Günümüze Fabl Türü

Eski çağlardan günümüze kadar fabl, bazı değişimler yaşamıştır. Bu değişim daha çok kuramsal anlamda gerçekleşmiştir. Fabla ilişkin her türlü tartışmanın yapıldığı tek zaman aralığı denilebilecek bir dönem olan aydınlanma çağında Gotthold Emphraim Lessing (ö. 1781) ismi öne çıkmaktadır. Aydınlanma çağındaki değişimi edebiyata taşıması bakımından Lessing, rakipsiz bir eleştirmendir. Lessing’e göre; “*genel bir moral ifadeyi özel bir cümleye indirger, bu özel olay da gerçeği anlatırsa, buradan da genel cümleyi*

sezinleyerek tanıtın bir öykü yazdığımızda, ortaya çıkan kurmaca” fabldır. Bu tanıma göre fabl teorisinin dayanakları; moral hakikat, özel bir olay, gerçeklik, öykü, sezgisel bilgi, indirgeme, kurmaca ve nükte unsurlarından oluşmaktadır (Tepebaşılı, 2007, s.42). Burada “moral ifade” ve “moral hakikat” ile anlatılmak istenen kültürler üstü ve evrensel değerlerdir. Fablda verilmek istenen mesaja yönelik bir üst başlık seçilir. Bu üst başlık, her kültürde olumsuz çağrışıma sahip, her kültürde kötü bir ifadedir. Fablda, başlangıçta seçilen üst başlık ile sonunda verilen kıssadan hisse arasında bir bağlantı kurulur. Yani fabl, genel olarak üst başlık olarak kültürle ilgili seçilen manevi ve ahlaki değer, sonda verilen mesaj cümle ile arasındaki kurgudur, denilebilir. Bu çalışmada işlenen “Zâhid ile Gelincik” fablına bakıldığında sonda verilen mesaj; sonunu düşünmeden işe atılan kişinin yanlış yapacağı ve pişman olacağı, şeklindedir. Bu fablda seçilen üst başlık acele etmenin kötü bir şey olduğudur. Aynı üst mesaj Ezop masallarından “Tilki ile Keçi” masalı ile ortaktır. Masalda, günün birinde, içinde su bulunan bir kuyuya düşen tilki ile keçi arasında geçen diyalog yer almaktadır. Tilki kendi çabalarıyla kuyudan çıkamaz. Oradan geçen bir keçi kuyunun dibindeki tilkiyi görür ve ne yaptığını sormasının üzerine tilki, buz gibi su içiyorum, der demez keçi de kuyuya atlar. Tilki keçiden ön ayaklarını kuyunun duvarına yaslayıp arka ayaklarının üzerine dikilmesini ister. Onun sırtına basıp çıkacağını, sonra da keçiyi yukarı çekeceğini söyler. Keçi, tilkinin dediğini yapar ancak tilki onu kurtarmadan ormana doğru koşar. Arkasından “ben sana yardım ettim, olur mu böyle şey” diyen keçinin sesini duyar. Tilkinin ise; sen aklını yitirmişsin ey keçi! Eğer bir gram aklın olsaydı, kuyuya atlamadan önce nasıl çıkacağını düşünürdün, der ve hızla oradan uzaklaşır. Bu masalda da seçilen üst başlık, aklını kullanan insanlar sonunu düşünmeden iş yapmaya kalkışmazlar, olarak seçilmiştir (<http://www.masaloku.com/tilki-ile-keci.htm>). Buradan anlaşılacağı üzere Kelile ve Dimne ile Ezop masallarında olduğu gibi, toplumlar, kültürler ve hatta fabl kahramanları farklı da olsa verilen mesaj ortaktır. Fabllar kültürler üstü değerleri esas alıp kurmacaya dönüştürür ve bu değerler kültürden kültüre değişmez. Manevi ve ahlaki değerler ise kültüre özgüdür ve değişebilir. Bu sonuç toplumsal olarak kabul görür. Lessing’in tanımında yer alan “moral” ifadesinden kasıt, evrensel değerler bütünüdür.

Yabancı dil öğretiminde kullanılan metinler yapısal olarak farklılık gösterebilmektedir. Bunlardan fabl, edebî bir tür olarak 18. yüzyıldan sonra kabul görmüştür. Fabl, “*günlük hayatta genellikle misal vermek üzere kullanılan, içerisinde rol alan hayvan, bitki ve nesnelere insanlara özgü davranışlar sergilediği, –öykücükler içeren- kısa (“küçükrek”) anlatılardır*” (Tepebaşılı, 2016, s.55). Diğer bir adıyla hayvan masalları olarak bilinen fabl; “*kahramanları bazen hayvanlar; bazen de hayvan-insan olan, ders vermenin ön planda tutulduğu, kıssadan hisse çıkarılan, kısa ve nesir şeklindeki halk anlatmaları*” diye tanımlanmaktadır (Alptekin, 2005, s.16). Fablların en belirgin özelliği hayvan, bitki ve nesne gibi insan dışı varlıkların insanlara özgü özellikler göstermeleridir. Fabl kahramanları insanlar gibi konuşurlar, insanlara ait ahlaki özelliklere sahiptirler. Fabl türünde, hayvan karakterleri kahramanları aracılığı ile bir durumu ya da olayı eleştirip ders verme amacı güdülmektedir. Mekânsal olarak genellikle doğanın kullanıldığı bu türün en temel

özelliği bir durumun yanlışlığını ortaya koymaktır. Fablda verilmek istenen hayat dersi ya da ahlaki mesaj, hikâyenin başında da sonunda da yer alabilir. Fabllar, anlatım şekli, dili ve içerdiği çeşitli özellikteki felsefi, eğitici ve toplumsal mesajlar bakımından yabancı dil öğretimi için önemli kaynaklardır.

Hayvan masalları olarak bilinen fabllar ile masallar bazı özellikleri bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Ezilen insanların üstü kapalı bir biçimde, ezen ötekini eleştiriye tuttıkları fabla karşılık masallarda böyle bir eleştiri yoktur. Genellikle mutlu sonla biten masallar, ezilenden taraf olurlar. Buna karşın fablda, ezen ötekinin yaptığı yanlış ortaya serilir ve masalda olduğu gibi mutlu son yoktur (Yıldırım ve Darancık, 2007, s.128).

Fablların en eski örneklerine dair yaygın görüş, kaynağı Hindistan'a dayanan Pançatantra masalları olduğudur. Doğudaki ilk fabl örneği olan Pançatantra masallarını kimin yazdığı, hangi tarihte yazıldığına dair bilgiler yoktur (Ungan, 2006, s.107). “*Ünlü Sümerolog Prof. Dr. Muazzez İltiye Çığ'ın araştırmaları sonucunda hayvan masallarının tarihini Sümerlere yani M. Ö. 3500 – M. Ö. 2000'e kadar götürmek gerekmektedir. Çığ, Sümerlere ait tabletlerde, günümüzden yaklaşık 4000 yıl önce anlatılan 6 hayvan masalı tespit etmiş ve bunları Sümer Hayvan Masalları adı ile yayınlamıştır*” (Çığ'dan aktaran Zengin, 2010, s.1067). Bunun yanı sıra Aisopos (Ezop) masalları, Kelile ve Dimne ile La Fontaine türün diğer örnekleridir. “*Hayvan masallarının Türk edebiyatındaki ilk örneği 15. yüzyıl şairlerinden Şeyhî'nin Harnâme adlı eseridir. Ayrıca, Mevlana'nun Mesnevi'sinde, Lamiî Çelebi'nin Lateifnâme adlı eserinde hayvan masallarına rastlanmaktadır. Tanzimat döneminde Şinasi, Ahmet Mithat Efendi, Recaizade Mahmut Ekrem batı dillerinden hayvan masalı çevirileri yapmışlar, Muallim Naci ve Nabizade Nazım da çocuklar için hayvan masalları yazmışlardır*” (Zengin, 2010, s.1067).

Fablin Yabancı Dil Öğretimindeki Yeri ve Derslerde Uygulanabilirliği

Bu çalışmanın odağını oluşturan fabl türünün yabancı dil öğretiminde öne çıkan bazı özellikleri bulunmaktadır. Kısa hikâye ve manzum özellik gösteren fabllar, dil öğretiminde hemen her aşamada kullanılabilir. Arapçanın yabancı dil olarak öğretiminde fablin kullanılabilirliği ele alınan bu çalışma sırasında, diğer yabancı dillerin öğretiminde de materyal olarak kullanıldığı görülmüştür.

Fabllarda simgesel bir anlatım türü vardır. Simgesel kahramanlar ile temsil edilen insan tipleri bazı olumsuz huylara işaret ederler. Bunlara karşılık bir de olumlu insan tiplerini temsil eden kahramanlar vardır. Bu zıtlık hem hikâyeyi hareketlendirmekte hem de düşünsel olarak somutlaştırmaktadır.

Fabl türü, öğrencinin –miş gibi davranabileceği, kendini başkasının yerine koyarak düşüncelerini ve görüşlerini açıklayabileceği imkânlar sunar. Çekingen tavırlı öğrencilerin derse katılımı açısından başka bir karaktere bürünmek ve –miş gibi yapmak bu öğrencilerin öğrenim sürecine olumlu gelişmeler sağlar. Örneğin Kelile ve Dimne fablından sonunu düşünmeden işe atılan adamın hikâyesi (Zâhid ile Gelincik) ele alınırsa;

”... فخرج من بعض أحجار البيت حية سوداء فدنّت من الغلام فضربها ابن عرس ثم وثبت
فقتلها ثم قطعها وامتلاً فمه من دمها، ثم جاء الناسك وفتح الباب فالتقاه ابن عرس كالمبشر له بما
صنع من قتل الحية...

... evin taşlarının birinden siyah bir yılan çıkmış ve zâhid'in oğluna yaklaşmış. Gelin-
cik de hemen ona vurmuş, sonra üzerine atlamış, onu öldürmüştür. Sonra onu parçalamış
ve gelinciğin ağzı yılanın kanı ile dolmuş. Ardından zâhid gelmiş, kapıyı açmış. Gelin-
cik yılanı öldürdüğünü müjdelencesine hemen onu karşılamış...” (Karaman, Topaloğlu,
1990, s.156).

Zâhid ile gelinciğin ilk karşılaşma anında hikâye yarıda kesilip öğrenciye “sen olsan
ne yapardın” sorusu yöneltilebilir. Bu soruda öğrenciden yarım bırakılan bölümü kendi
duygu ve düşüncelerinden ziyade kendini o karakterlerin yerine koyarak tamamlaması
beklenmektedir. Her öğrencinin de farklı bir görüş bildireceği göz önüne alınırsa bu soru
“neden” sorusuyla devam ettirilerek konuşma becerileri adına bir etkinlik gerçekleştiril-
miş olacaktır.

Öğrencilere karşılaşmadan sonraki bölüm de verilir.

... ودخل الناسك فرأى الغلام سليماً وعنده أسود مقطوع، فلما عرف القصة وتبين له سوء فعله في

Zâhid içeri girmiş, çocuğu yanında parçalanmış siyah bir yılan ile sağ salim bulmuş.
Durumu anlayınca ve acele etmekle ne kadar kötü bir iş yaptığını anlayınca başını döv-
müş ve şöyle diyerek söylenmiş: ...” (Karaman, Topaloğlu, 1990, s.158).

“Ne hissettiniz?” sorusu ile bir defa daha öğrenci görüşü alınabilir. Ardından ilk kar-
şılaşma anı ile sonrası arasında fabлда geçen olaylar öğrenciye verilir.

”... فلما رآه ملوثاً بالدم وهو مذعور طار عقله وظن أنه قد خنق ولده ولم ينتبث في
أمره ولم يترؤ فيه حتى يعلم حقيقة الحال و يعمل بغير ما ظن من ذلك ولكن عجل على ابن
عرس وضربه بعكازة كانت في يده على أم رأسه فمات...

Zâhid onu heyecanlı ve ağzı kanlı bir şekilde görünce, çocuğunu boğdu zannetti. Aklı
başından gitti. Gerçeği öğrenmeden, ona göre davranıp durumu incelemeyen aceleyle
gelinciğe saldırdı. Elindeki sopa ile başının ortasına vurdu ve gelincik de oracıkta ölü-
verdi” (Karaman, Topaloğlu, 1990, s.158).

Öğrencilere yöneltilen sorular ile cevapları ve fabldaki kurmaca durum arasında kar-
şılaştırma ve analizler yapılabilir.

Edebî metinler yabancı dil öğretim sürecinde önemli dilsel unsurlar olmasının yanı
sıra öğrencinin eğlenerek öğrenmesini sağlarken aynı zamanda kültürünü de artırır (Ald-

yab, 2016, s.141). Bu metinlerin kullanılmasının diğer bir olumlu sonucu, hedef dili doğal kullanım özellikleri ile okuma fırsatı vermesidir. Fabl masallarının başında veya sonunda verilen mesaj, genellikle özlü söz olması nedeniyle dilin kullanımı açısından önem arz etmektedir. Öğrenci bu özlü sözlere ilk karşılaştığı durumda anlam veremeyebilir. Örneğin Zâhid ile Gelincik fablında, sonda verilen özlü söz “هذه ثمرة العجلة” (işte bu acele etmenin meyvesidir) ile olay özetlenmiştir. İlk bakışta öğrenci bu cümleye doğru bir karşılık bulmasa da hikâyeler yoluyla somutlaştırılan duruma uygun bir söz olması, öğrenciye anlam bakımından netlik sağlayacaktır. Bunun doğal bir sonucu olarak öğrenci, dil gelişimini zengin içeriklerle sürdürecektir. Burada da okunan her fablın sonunda, özlü sözden önce öğrenciye ana dilinde bu durumda ne söylenebileceği sorulabilir. Daha sonra öğrenciden aynı ifadenin hedef dildeki karşılığını söylemeleri istenebilir. Burada öğrenci görüşleri de alındıktan sonra hedef dil Türkçe açısından karşılığı (acele işe şeytan karışır) verilir. Metnin okuması tamamlanarak doğru kullanım ile kendi cevapları karşılaştırılarak analiz yapılabilir.

Bir fabl türü olarak Kelîle ve Dimne, klasik Arapçanın en güzel örneklerinden biridir. Böylelikle öğrenci modern metinlerin yanı sıra klasik metin örneklerini okumuş, dil farklılıklarını görmüş olur. Ayrıca fabllar, farklı dil becerileri için çoklu öğretim imkânı sunar. İçerik olarak diyaloglardan oluşan fabl metinleri, öğretim sürecinde zengin bir kaynak oluşturmaktadır. Fabl metinleri, yaratıcı düşünmeyi ve yorum yapma becerilerini geliştirir. Öğrencinin bütün duyularıyla katıldığı bir eğitim öğretim sürecinde, farklı öğretim uygulamalarına olanak sağlayan fabl metinleri bütüncül öğrenmeyi gerçekleştirir. Belirlenen metin üzerinden öğrencinin yaparak-yaşayarak öğrenmesini sağlayan bir yöntem olan yaratıcı drama ile fabl metinleri dersin hedeflerine ulaşmada büyük oranda uyumluluk göstermektedir. Okuma ve anlama çalışması tamamlanan bir fabl metnini öğrencilerden çeşitli durumlarda canlandırmaları istenebilir. Fabl, öğretmen tarafından bölümlere ayrılarak öğrencilerden aynı fabl üzerinde yaptıkları canlandırmaları da değerlendirmeleri istenebilir.

Kelîle ve Dimne

Fabl türünün en önemli kaynaklarından biri olan Kelîle ve Dimne'nin aslı Sanskritcedir. Abbasiler döneminde Abdullah İbn-i Mukaffa' tarafından çevirisi yapılarak Arap edebiyatına kazandırılan bu eser, politika, ahlak ve devlet idaresi gibi konularda birbirinden farklı metinler içermektedir. Ayrıca eser, dilin kullanımı bakımından da Arapçanın en iyi örneklerinden biridir. Yazılı kültürün aktarılmasında önemli bir yer tutan bu eser, İngilizce, Almanca, Latince, Farsça, Yunanca, İtalyanca, İspanyolca, Türkçe, İbranice, Danimarkaca, Felemenkçe ve Fransızca gibi pek çok doğu ve batı diline çevrilmiştir (Yalsızuçanlar, 2005, s.10). Birçok dile çevrilmiş olan Kelîle ve Dimne'nin tercümesi, müellifleri veya mütercimleri bilinen hikâye tarzındaki eserlerden biridir. Bu meşhur eser Pehlevi tercümesinden Süryanice ve Arapçaya çevrilmiştir (ayrıntı için bk.: Orak, K.Y. ve Berköz, M., 2013, s.207-232). Fabl tarzının bu çok değerli örneği İbn-i el-Mukaffa'nın Arapçaya yaptığı çevirisine bağlı olarak diğer bütün dillere çevrilmiştir. Doğu ve Batı

edebiyatlarını derinden etkileyen, La Fontaine ve Aisopos (Ezop) masalları gibi taklitlerini üreten bir eserdir. “İbnü’l-Mukaffa’nın tercümesi Arap nesrinde, yalnız tahkiye üslubundaki başarısıyla değil birtakım fikir silsilelerini kolaylıkla ifade eden sade, sağlam üslubuyla da bu nesrin tekâmülünde bir merhale sayılır” (Çetin, III, s.293). Kelîle ve Dimne’nin Beydeba adında bir Hint filozofu tarafından Debşelem isimli Hint hükümdarına yazıldığı bilinmektedir (Bakırcı, 2004, s.38). “Eser Arapçalaşmış adını, ana kaynağını oluşturan ve muhtemelen III. yüzyılda Hint hükümdarlarından birinin oğullarını eğitmekle görevlendirdiği bir Vişnu rahibi tarafından şehzadeler için hazırlanan Pançatantra (beş düşündürücü nasihat kitabı) adlı eserdeki iki çakal kardeşten (Karataka ve Damanka, Pehlevî dilinde Kelileg ve Demneg) alır (Karaismailoğlu, XXV, s.210).

Eserin Debşelem isimli Hint hükümdarına yazılması aslında yetişkinler için bir rehber niteliği taşıdığı düşüncesini pekiştirmektedir. Hayvanların konuşturularak öğütler ve dersler verilmesi insanların eğitimine farklı bir bakış açısidir. Fablın hayâlî, gerçek dışı ve cansız varlıkların konuşması gibi masalsı öğeler içermesi verdiği ahlâkî iletinin önüne geçememiştir. Zaten fabl türünün amacı da bu ahlâkî öğretilerdir.

Esere adını veren, iyi ve kötüyü temsil eden iki kahramanıdır. “Anlatının ana karakterlerinden iki çakalın ismi olan “Kelile” ile “Dimne”nin, zamanla Pança-tantra (beş prensip) gibi soyut bir adlandırmanın yerini alması da eserin fabl örneği olmasının bir sonucu olarak düşünülmelidir. Çakal Kelile ve çakal Dimne iki zıt insan karakterini sembolize eden hayvanlardır” (Orak ve Berköz; 2013, s.224). Kelîle ve Dimne, Süryânîce tercümesinde bulunmayan, kitaba sonradan eklendiği bilinen dört mukaddime ve beş kiptan oluşmaktadır. Süryânîce metinde on olan bölüm sayısı böylelikle toplamda on dört olmuştur. Kitapta bölüm başlıkları, olayların kahramanlarıyla verilenler Arapça metinden, konu olarak verilenler de Kâşifî’nin Farsça metninden şöyle derlenmiştir: “1- Aslan ve Öküz; Dedikoducu ve arabozucu kişinin sözünden sakınmak 2-Dimne’nin durumunu araştırma; Kötü davranışlıların layık olduklarıyla karşılaşması ve akıbetlerinin uğursuzluğu 3- Gerdanıklı Güvercin; Dostların anlaşmasının yararları ve yardımlaşmalarının faydaları 4- Baykuş ve Kargalar; Düşmanların durumlarını gözlemek ve onların hilesinden emin olmamak 5- Maymun ve Kaplumbağa; Gafletin zararı ve istenenin kaybedilmesi 6- Zahit ve Gelincik; Acele etme afeti ve işlerde aceleciliğin zararı 7- Fare ve Kedi; Metin olma, tedbir alma ve düşmanların belasından hileyle kurtulmak 8- Melik ve Kuş Fenze; Kin sahiplerinden kaçınmak ve bunların dalkavukluğuna güvenmemek 9- Aslan ve Çakal; Meliklerin en iyi sıfatı ve güçlülerin en güzel özelliği olan affetmenin fazileti 10- Dişi Aslan, Okçu ve Çakal; Davranışların aynı muameleyle karşılık bulması 11- Îlâz, Belâz ve Îrâht; Özellikle padişahlar için gerekli olan hilm, vakar, sakinlik ve kararlılığın fazileti (Kâşifî’de onikinci bab) 12- Zahit ve Misafir; Kendi işini bırakarak fazlasını istemenin zararları (Kâşifî’de onbirinci bab) 13- Gezgin ve Kuyumcu; Meliklerin gaddar ve hain kişilerin sözünden kaçınması 14- Şehzade ve Arkadaşları; Zamanın/şartların değişmesine aldırmmamak ve işleri kaza ve kadere dayandırmak” (Karaismailoğlu, XXV, s.211).

Kitabın içeriğine bakıldığında, konu amelî hikmettir. “Amelî hikmet insanın irâdesine tâbî davranışlarını idare edecek prensipleri tanıması ve ona göre hareket ederek umduğu olgunluğa ermesidir. Amelî hikmetin ferde ait olanına ahlâkî terbiye, aileye ait olanına ailevî terbiye, topluma ve ülkeye ait olanına siyasî terbiye denir” (Karaman ve Topaloğlu, 1990, s.3).

Kelîle ve Dimne, insanların başından geçmiş olabilen bazı durum ve olayların hayvanlar ile hikâyeleştirilmiş fabl örneğidir. Bu hikâyelerde öğütler ve öğretiler, verilmek istenen mesajlar birbiri ardına sıralanan öykülerde yer almaktadır. Örneğin bir dileğin peşinden koşup elde eden sonra da kaybeden kimsenin durumu “Maymun ile Kaplumbağa” hikâyesinde anlatılır. *Filozof der ki: - Bir işin, bir dileğin peşinde koşmak onu (elde ettikten sonra) korumaktan daha kolaydır. Kim bir dileğine nâil olur da sonra güzel muhafaza etmezse kaplumbağanın başına gelen musibetle karşılaşır* (Karaman ve Topaloğlu, 1990, s.139). Bu hikâyeyi “Zahid ile Gelincik” isimli, düşünmeden aceleyle hareket eden kişinin durumunu anlatan hikâyeye takip eder. Aslında benzer mesajlar farklı hikâyeler yoluyla tekrarlanır ve pekiştirilmesi sağlanır.

Sonuç ve Öneriler

Edebî metinlerin yabancı dil öğretiminde kullanılması, salt kelime öğretimine dayalı bir amaç için değildir. Dilin dört temel becerisine yönelik olarak bütüncül bir öğretim söz konusudur. “*Fabl dikkat çekici özelliği ile yabancı dil öğretiminde vazgeçilmez materyallerdendir. Yabancı dil ders kitaplarında fabl türüne mutlaka rastlanmaktadır. Özellikle çizgi filmlerde de fablın kullanılmasının dinleme becerisine büyük katkısı olmaktadır*” (Medni, 2010, s.50). Öğrenciler metinleri okuduklarında okuma becerisi, metin üzerine konuşulduğunda konuşma becerisi, birbirlerini dinlerken dinleme becerisinin gelişmesi için çok boyutlu bir kaynak olacaktır. Yazılı anlatım becerileri ise yarım bırakılan hikâyeye tamamlama yoluyla geliştirilebilir.

Dil becerilerinin geliştirilmesi bakımından diğer edebî türlerde olduğu gibi fablın kullanımı dersi sıkıcı olmaktan kurtaracak ve dinamiklik kazandıracaktır. Her düzeyde öğrenciler için dersin planlanması ve etkinlikleri önem arz etmektedir. Bu planlama özellikle ileri seviyelerdeki öğrenciler için gramer ve dilin kurallarını öğretmekten öte bir amaca yönelik olmalıdır. Bu aşamada daha çok öğrencinin deneyimini kültürel düzeyde artırmak önem kazanmalıdır. Bunun için de kısa öyküler, hikâyeler ve fabllar toplumun kültürünü aktarmada, kültürlerarası iletişimi sağlamada önemli unsurlardır. Özellikle sorularla yönlendirilen öğrencilerin, konuşma becerisinin gelişimine yönelik etkinlikler arasında fabl metinlerini kullanmanın olumlu sonuçlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Eğitimsel açıdan fabl kullanmanın sayısız avantajları vardır. Metni okumaya başlamadan önce öğrenciye, konu ve içerik ile ilgili görsel ve işitsel malzemeler sunulması zihinsel hazırlık sürecini başlatabilir. Okuma aşamasında, birkaç parçaya ayrılan metnin düşünsel bir bütünlük içinde düzenlenmesi istenebilir. Ek olarak metin tamamlama yoluna başvurmak da öğrencide kompozisyon becerilerini geliştirmeye yardımcı eder. Fabl

hikâyesi yarıda kesilerek öğrencinin tamamlaması istenebilir ve bu da yaratıcı düşünmeyi geliştirmesi bakımından önem arz etmektedir. Metne uygun bir başlık bulmak, metni başka bir türde yeniden yazmak (tiyatro oyunu vb.) öğrencinin seviyesine uygun olarak izlenebilecek yöntemlerdendir. Buna ek olarak Tepebaşı'nın da belirttiği gibi fabl, kelime dağarcığını geliştirme bakımından önemli fırsatlar sunabilir. Eş ve zıt anlamlı kelime çalışmaları, kültüre özgü eşdizimsel yapılar ve cümle kuruluşu örnekleri olarak eşsiz kaynak metin konumundadırlar (2016, s.57). Arapçanın klasiklerinden biri olan Kelîle ve Dimne, klasik metin örneği olması bağlamında değerlendirilebilir.

Fabllar, konu ve iletilmek istenen mesaj bakımından eğitimde istendik davranış ve beceri geliştirme hedefleriyle örtüşmektedir. Eğitim sürecinde fablın bir materyal olarak çoklu ortam aktiviteleri ile birlikte kullanılması eğitim öğretim sürecini olumlu yönde etkileyecektir. “Çoklu ortam faaliyetleri; okuma-yazma uygulamaları, işitsel-görsel etkinlikler, analogi ve gelişmiş düzenlemeler gibi okuma öncesi alıştırmaları içerir. Gelişmiş düzenlemeler ve analogi, fablın başlığı üzerinde öğrencilerin aktif olarak önceden var olan bilgilerini kullanımına yardım eder” (Aslan, Maden, Durukan, 2010, s.69). Aslan ve diğerlerinin belirttiği gibi bu tür ortam uygulamalarında konuya, öğrencilerin özellikleri ve belirlenen hedeflere göre gerekli araç-gereç ve materyaller seçilir. Bu tür bir hazırlık öğrencinin dikkatini çekme, duygusal tepki verme, kavramların somutlaşması ve açıklık kazanması ile görsel ve işitsel destek sonucu bilginin şekillenmesini de beraberinde getirir (Aslan ve diğerleri, 2010, s.69).

Diğer yandan bir yönüyle sözlü kültürün bir yönüyle de yazılı kültürün bir parçası olan fabllar, geçmişle geleceğe bağlama ve arada bir bağ kurma özelliğine sahiptirler.

Kaynakça

- Aldyab, A. (2016). Et-tahlîl el-vasfî li-enşitâtî'l-muhâdese. *Nüşha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* (42) 135-146.
- Alptekin, A. B. (2005). *Hayvan masalları*. (2. Baskı), Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aslan, A., Maden, S., Durukan, E. (2010). Çoklu ortam aktiviteleri ile metin öğretimine bir model (Fabl örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 67-76.
- Atun Ermağan, E., Şavlı, F. (2015). Yabancı dil eğitiminde edebi metinler kullanımı. *International Journal of Languages' education and teaching*. Mannheim-Germany. UDES 2015. p. 885-893.
- Bakırcı, N. (2004). *Türk dünyası coğrafyasında tespit edilmiş hayvan masalları üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beydeba. (2005). *Kelile ve Dimne*. (Yay. Haz. S. Yalsızuçanlar), İstanbul: Timaş Yayınları.

- Beydeba-Abdullah B. El-Mukaffa. (1990). *Kelîle ve Dimne*. (çev. H. Karaman, B. Topaloğlu), İstanbul: Yılmaz Ofset.
- Can, B. (2009). Muhammed Teymûr'un Fi'l-Kitâr adlı kısa öyküsünün anlatısal metin yönünden incelenmesi. *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 29, s. 29-54.
- Çetin, N.M. (1991). Arap. *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 3. s.276-308.
- Karagöz, B. (2015). Fablların pedagojik karakteristiği üzerine bir analiz. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ERZSOSDE)*, ÖS-II, s.353-362.
- Karaismailoğlu, A. (2002). Kelîle ve Dimne. *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 25. s. 210-212.
- Medni, B. (2010). *Arapça öğretiminde edebi materyallerin kullanımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Orak, K. Y., Berköz, M. (2013). Kelile ve Dimne tercümeleleri ve kitlelerin eğitimindeki rolü. *Türkiyat Mecmuası*. C. 23/Güz, s. 207-232.
- Öztürk, A. (2012). *Ezop, Kelile ve Dimne, Mevlâna ve La Fontaine'in hayvan hikâyelerinde kısa hikâyecilik anlayışı ve yorumları*. IV. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi Bildiri Kitabı. *Kırıkkale Üniversitesi Yayınları*, s.1-8.
- Tepebaşılı, F. (2007). *Fabl ile eğitim*. Konya: Tebeşir Yayınları.
- Tepebaşılı, F. (2016). *Yabancı dil öğretimine genel bir bakış-yabancı dil öğretiminde fabl*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Ungan, S. (2006). Fabl türünün çocuk edebiyatındaki yeri ve günümüzde bu türden yararlanma olanakları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14. s. 105-114.
- Ünal, D. Ç. (2005). Yabancı dil öğretiminde edebi metinler: yenilikçi yaklaşımlara geçiş süreci ve gerekçeleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education)*, 29, s.203-212.
- Yıldırım, M., Darancık, Y. (2007). Yabancı dil eğitiminde fabl. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3(34), s. 127-136.
- Zengin, E. (2010). *Hayvan masallarının Türkçe eğitiminde atasözü öğrenimine katkısı*. III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, İzmir, s. 1066-1071.

Elektronik Kaynak

<http://www.masaloku.com/tilki-ile-keci.htm> 2 Ağustos 2017 tarihinde erişilmiştir.